Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2011 жыл 18-чи февраль, байрым кюн. №30 (18701)

Багъасы3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Тёгерек стол

Тарых политика хыйлалыкъланы амалы болургъа керек тюйюлдю

РФ-ни Жамауат палатасында бу кюнледе «Кавказ. Тарыхны ангылауну проблемалары» деген «тёгерек стол» бардырылгъанды. Анга Север-Кавказны, Москваны, Россейни башка шахарларыны да уллу академия эмда илму аграфанды 80-ден аслам адам къатышханды. Анда, магъаналы проблемала кётюрюлюп,тынгылы докладла да этилгенди.

Кавказ урушну, патчахны эм Совет Союзну правительстволарыны оноулары бла халкъланы кёчюрюуню, динни, шёндюгю этнополитика къаугъаланы эмда регионну тарыхы бла байламлы башха магъаналы ишлени юслеринден сёз баргъанда,уллу даулашла къозгъалгъандыла. Чыгъып сёлешгенле россейли тарыхчыла алгъынгы илму-методика амалланы тас этгенлерин, алай бла уа жаш алимлеге терен тинтиуле бардырмай, илму ишлеринде бир-бир тарых ишлени кеслери сюйгенлерича кёргюзтюп къоюугъа жол ачханларын бир ауздан айтхандыла.

«Тёгерек столну» таматасы, Кавказда жамауат байламлыкъланы эмда граждан обществону институтларын айнытыу жаны бла ишчи къаумну башчысы Максим Шевченко арт заманлада Север Кавказны халкъларыны тарыхларында болгъан даулашла кезиулени бир къауумла политика мураталарында хайырланнганларын белгилегенди. Ахырында уа ала этносепаратизмни, миллетле аралы къаугъаланы сылтауларына айланып къаладыла, дегенди. Ол акъыл этгенден, аллай жол саулай Россейни жамауатына да къоркъуулуду.

РФ-ни Президентини Север-Кавказ федеральный округла толу эркиниклени келечисини орунбасары Юрий Олейников жыйылгъанланы эслерин кыырал институтлада идеологиягъа,билим бериу эм илму иш бирге келишдирилип бардырылмагъанына бургъанды. Миллетле, динле аралы халла не заманда да къыйын болуп келгенликге, Кавказ Россейге проблема угъай, уллу онгла берген регионду,- деп чертгенди. Ол «тёгерек столгъа» къатышханлагъа бусагъатда Кавказ тинтиулени институтун къурау жаны бла мадарла этиле тургъанларын билдиргенди, ол алимлени бирикдириуню эмда илму тинтиулени арасына айланырыгъына ышанганды.

РФ-ни Жамауат палатасыны члени Александр Соколовну оюмуна кёре уа, Россейни халкъларыны ала аны составына киргинчи кезиулерини юсюринден тюз шартла жыйыщдырлмагъанларын бирле хайырланып, Интернетде жалгъан тарых къураргъа кюрешгеди. Специалистле хар тарых ишни тинтирге･ангыларгъа эмда ангылатыргъа борчлудула, ма ол заманда тюрлю-тюрлю таурухла чыгъып турмазла, аланы сылтаугъа да киши алаллыкъ тюйюлдю деп,алай къарайды.

РГГУ-ну ректору Ефим Пивоваров а россейли школчулагъа бла студентлеге тарыхдан окъуу китапланы тийишлисича хазырлауну магъанасы уллу болгъанын чертгенди. Экономиканы биийк школуну профессору Алексей Рябинин халкъланы жашагъан жерлерине ким алгъа,ким артда келгенлерини юслеринден даулашла чыгъарып, жерлеге дау этиуню магъанасызгъа эм къоркъуулугъа санагъанды.

Къырал Думаны депутаты Адальби Шхагошев тарыхчыла ёсюп келген тёлюню алдында жууаплы болгъанларын унутмазгъа керек болгъанларын эсгертгенди. Илму тинтиулени бардырыуда, шартла жыйыщдырыуда да шёндю болгъан къара-къатышлыкъны хатасындан жаш адамланы официальный илмудан кёллери чыгъып къалгъанды,- дегенди. Ол акъыл этгенден, тарыхчыла властьлагъа угъай, жаш тёлюге жууутъуракъ болургъа, академикле уа бир бирлери бла къаты байламлыкъда ишлерге керекдиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къыйын болум

Тауда къарланы тюшюредиле

Минги тауну тийресинде специалистле таулада юзюлюрге къоркъуу болгъан къарланы тюшюрюп башлагъандыла.

Хауа болумла къудуретге, адамлагъа да хата салмаз ючюн кюреш бардыргъан эм аскер халда къуралгъан Север-Кавказ службаны Элбрусда къар юзюлюуледен сакълау жаны бла отрядны башчысы Будайланы Махмуд айтханнга кёре, сезон башланнганлы аллай ишле биринчи кере этиледиле.Чегетни шимал жанындан эки къар юзюлгенни тюшюргенди.

Интерфакс агентство билдиргенича, Чегетни шимал жанында аллай ишле бюгюн да бардырыллыкъдыла, ол санда «Доллар» тау-лыжа трассада да. Анда къар юзюлгенини хатасындан Подмосковьядан лыжачы ачыгъан эди.

КУЛЧАЛАНЫ Зульфия.

Эсгертиу

«Заманны» мартдан алып башларча

Хурметли жамауат!

Сиз 2011 жылны биринчи жарымына «Заманнга» жазылалмай къалгъан эсгериз, энтта да онг барды. 25–чи февральгъа дери анга жазылсагъыз, ана тилибизде чыкъ–ъан газетни март айдан алып башлаырыкъсыз.

Жазылыуну багъасы тёрт айгъа 237 сом 40 капекди.

Бизни индексибиз -51532

МАГЪАНАЛЫ ТЕМА

Кёп сабийли юйюрлени къырал къурулай къоймайды

Кёп сабийли юйюрлеге къырал берген льготала алагъа уллу болушлукъду. Бюгюнлюкде къаллай тутхучлукъ этиледи аллай юйюрлеге? Бу эм башха соруулар-рыбызгъа КъМР-ни Парламентини Урунуу, социальный айнытыу эм саулукъ сакълау комитетини председатели Жанатайланы Салим жууапла береди.

- **Биринчиден, кёп сабийли юйюрлеге къайсыла саналлъанларын ангылатсанг эди**.

- 18 жыллары толмагъан юч эм андан да аслам балачыкъ бар эсе, ол кёп сабийли юйюрге саналады. Федеральный эм республикалы законлагъа тийишилликде Кабарты-Малкъарда уллу юйюрлеге быйылдан башлап быллай льготала бериледиле: федеральный законда айтылгъаныча, сабий туугъан заманда аны анасына бир кере 11,7 минг сом тёленеди. Республика бу ахчагъа кесини атындан энтта 2,5 минг сом къошады.

Хар айдан сабий ючюн юйюрге 89 сом тёленип турады. Алай бу ахча жаланда юйюр алгъан файда республикада жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчеминден да гитче болса тёленеди. Ишлемеген анагъа баласына жыл бла жарым толгъунчугъа дери хар айдан да биринчи сабийге - 2194 сом, экинчиге неда андан да кёпге – 4388 сом бериледи.

Отпускда болгъан тиширыугъа сабийине жыл бла жарым толгъунчу, хар айдан тёленнген пособие ол арт эки жылда алгъан айлыкъ хакъыны орта эсебини 40 проценти тенгли бир болады. Сёз ючюн, 2010 жылда аны бек уллу ёлчеми 13 833 сомгъа жетгенди. Быйыл аны андан да бек кёбейтиргге белгиленеди. Отпускда болгъан тиширыу эки неда андан да кёп сабийге къарай эсе уа, пособияла бирге къошулладыла, алай аны ёлчеми айлыкъ хакъыны 100 процентинден кёп болмазгъа тийишлиди.

Сабийге жыл бла жарымдан башлап юч жыл толгъунчу ишлемеген анагъа 292 сом, сакъат сабийге къарагъаннга уа, анга 18 жыл толгъунчу, минг бла 171 сом тёленеди ай сайын.

Андан сора да, экинчи, ючюнчю неда андан да кёп сабий тапхан неда кесине алып ёсдюрген тиширыу «ана (юйюр) капитал» алыргъа эркинди.

Уллу юйюрлеге коммунальный жумушла ючюн тёлеулени 30 проценти артха къайтарылады. Сакъат бала ёсдюрген ата-анагъа да тюрлю-тюрлю льготала бериледиле: анга 18 жыл толгъунчу жашау журт-коммунальный жумушла ючюн хакъны 50 проценти тёленеди, сабийни саулугъуна бакъгъан жерге хакъсыз барыргъа болады, багъалы дарман сатып алыргъа бир кере ахча бериледи, анга республикадан тышына да багъаргъа да онг барды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ТЮБЕШИУ

Жюрекден жюрекге жол

КъМР-ни Правительствосуну «Къырал сагъат» деген информация-жарыкъландырыу проект бла байламлы ишлени комплекс планыны юсюнден» 2010 жылда 2-чи апрельде чыгъарылгъан бегимин толтурур муратда КъМР-ни Жаш тёлюню эмда жамауат биригиулени ишлери жаны бла министерствосу республиканы къырал власть органларыны къуллукъчуларыны окъуъан жаш бла тюбешиулерин къурайды.

Къонакъла.

Бу кюнледе аллай тюбешиу КъМКъУ-ну медицина колледжинде болгъанды. «Къырал сагъатны» бардырыргъа бери республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары Иван Гертер, жаш тёлюню эмда жамауат биригиулени ишлери жаны бла министр Борис Паштов,- саулукъ сакълауну министри Фатима Амшокова, билим бериу эмда илму министри орунбасары Баразби Абазов, Къабарты-Малкъар къырал университети проректору Башийланы Светлана да келген эдиле эмда бу жол кётюрюлген жууаплы власть ол неди деген соруугъа жууапла бергендиле.

Иван Гертер студентлеге Къабарты-Малкъаргъа къалай тюшгенини юсюнден хапарлагъанды. «Аскерде къулукъ этген заманымда Элбрус райондан бир таулу, Май райондан оруслу жашла бар эдиле да, аладан республиканы юсюнден эшитип, бери кёчеригим келген эди. Мында тохташташханымдан сора уа аны алай сюйгенме, аны жашнатыр ючюн, къолумдан келгени аярыкъ тюйюлме»,-дегенди.

Правительствону келечиси, республиканы арт беш жылда жашауууну, ишини да юслеринден айта, иги жаныны уллу атламла этилгенин, экономикасы биле-биле аягъы юсюне тура баргъанын чертгенди. «Арсен Канаков президент болгъанлы уа, жаланда Прохладна эм къуру таукъ ферма къурар ючюн, тёрт миллиард сом къоратылгъанды. Аны айтханым, къырал властьла ишлейдиле. Аны кёрюргге сюймегенле эслемейдиле анры»,-дегенди.

Студентлени уа ол тири, жамауат ишлеге къатышыргъа, иги окъуп, терен билим алыргъа чакъыргъанды. Республиканы келир заманы сизге кёре боллукъду,-деп чертгенди.

Аны сёзюн андан ары бардыра, Борис Паштов жууапла. Къуру таукъ ферма къурар ючюн, тёрт миллиард сом къоратылгъанды. Аны айтханым, къырал властьла ишлейдиле. Аны кёрюргге сюймегенле эслемейдиле анры»,-дегенди.

Студентле.

Май районлада онтёрт сабий сад, школ ачылгъанды, кёп жашау журтха тынгылы ремонт этилгенди, жолла тапландырылгъандыла, тюрлю-тюрлю цехле ачылгъанды-лы гражданин - кесини этген ишине, борчуна сансыз ыхарамагъан адамды, деп белгилегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

къралда - дунияда къралда - дунияда

Улутхачылыкъны юсюнден законопроектге къараллыкъды

Россейни Президенти Дмитрий Медведев Парламентни къарамына улутханы юсюнден законопроектни бергенди. Анда айтылгъанына кёре, улутханы берген да, аны алгъан да, бергенни бла алгъанны араларында келечилик этген да бир кибик тартыллыкъдыла жууапха, тазир жаны бла да, законнга бузукълукъ этгенлери ючюн уголовный жаны бла да. Законопроектни къыралны политика партиялары, жамауат организацияла, экономистле, бу сферада ишлеген специалистле бек жаратхандыла.

Биригип ишлер муратлыдыла

РФ-ни Президенти Дмитрий Медведев Италияны президентини эм премьер-министрини чакъыруулары, къырал жумуш бла да Италиягъа экиюнлюк болжал бла баргъанды.

Бийик даражалы тюбешиулени кезиуюнде экономика, энергетика, сатыу-алыу, къорууусулукъ, халкъла аралы политика сфералада эм башха бёлюмлеге биригип ишлеуню вопросларын сюзгендиле, эки къыралны араларында келишимлени къабыл этип, РФ-ни Президенти Дмитрий Медведев бла Италияны премьер-министри Сильвио Берлускони къол салып бегейтгендиле.

Айныуну стратегиясын сюзгендиле

Правительствону кезиулю жыйылыуунда къыралны жуукъ кезиуде айныуну стратегиясын сюзгендиле. «Союзну кезиуюнде план бла жарашдырылгъан экономика болгъанды. Ол бек иги ишлегенди. Рынок болумлада ол тёреге къайтыр онг жокъ эсе да, ол кезиуде жыйыщдырылгъан ахшы амалланы уа хайырланыргъа боллукъду.

Къыралны мындан ары айныуун жалчытыргъа керекди – заводла, фабрикала ишлеп, ишлерин тохтатхан предприятияланы бла организацияланы аягъы юслерине салып, жангы ишчи жерле къурап; производствону – промышленностьну къурулуу, эмюлюю неда экономиканы башха бёлюмлери болсунла, ала тийишли юлюшлерин къошагъра керекдиле бу уллу ишге», - дегенди вице-премьер.

Энтта да юч пункт къуралгъанды

Правительствону башчысы Владимир Путин Москвада Юг Осетияны президенти Эдуард Кокойты бла тюбешгенди. Ала Россейни бла къарындаш республиканы араларында байламлыкъланы ючючлерге келишгендиле.

- Алай этерге чекде адамланы барыуларын-келиуларын женгиллетирик, байламлыкъланы ючючлерге себеплик этерик ючю жангы пункт къуралгъандыла, ала жетишимли ишлеп башлагъандыла, - дегенди Кокойты.

Кийик жаныуарланы совхозу ёле барады

Союзну заманында Москваны тийресинде дуниягъа аты айтылгъан совхоз болгъанды. Анда он мингле бла саналгъан багъалы терили кийик жаныуарла, ол санда бу совхозну специалистлерин къошуу амал бла чыгъаргъан къап-къара эм мор (алтын) тюрсюнлю соболыла да бар эдиле.

Энди уа мингле бла саналгъан темир чалдиш клеткала «ёксюз» къалгъандыла, анда-санда биринде болмаса, соболю, къундузу, къара тюлкюсю да жокъ. Хар жангы директор къалтасын толтуруп кетди къуллугъундан. Озгъан он жылны ичинде он директор алышынгранды. Энди уа кийик жаныуарланы къалгъанчыкълары ачдан ёле башлагъандыла.

Архангельск суукъдан къалтырайды

Бу шахаргъа жылыу берген котельняланы иги кесеги суукъкъа тёзалмай бузулгъанларны хатасындан шахарны юйлеринде жылыу 10 градусдан ёрге кётюрюлмейди. Тышында уа 30 градусду суукъкълукъ. Ремонтчула кече, кюн да кюрешедиле котельняланы аягъы юслерине салыргъа.

Басмагъа **ХУЧИНАЛАНЫ Ануар** хазырлагъанды.

Нанотехнологияда

Кюмюш - тазалыкъны сакълауда

Къабарты-Малкъар Республиканы Промышленность, связь эм информатизация министерствосунда аны предприятияларыны башчылары бла бардырылгъан кенгешде нанотехнологияланы къайда хайырланыргъа боллугъуну юсюнден сёз баргъанды.

Министерствону пресслужбасы билдиргеннге кёре, аны ишине РАЕН-ни академиги, техника илмуланы доктору, «Наноиндустрия» концернни генеральный директору, нанотехнологияланы институтуну башчысы, «Национальная ассоциация наноиндустрии» компанияны бла халкъла аралы конверсия фондну президенти Михаил Ананян къатышханды. Ол башчылыкъ этген «Наноиндустрия» концерн - нанотехнологияланы жетишимлерин жашауда бардырыу бла юкюрешен эм аны юсю бла конкуренциягъа чыдамлы продукция чыгъарыучу бийик технологияллы производстволаны къурагъан илму-производство жыйыны.

Михаил Ананян республиканы промышленный предприятияларыны келечилерине бир къауум сфералада узакъ заманны ичинде экю жаныны да хайырлы бирге ишлеуню къураргъа боллугъуну юсюнден айтханды. Сёз ючюн, регионда бузулуудан сакълагъан «Стрибойл» нанодисперс составны аны предприятияларыны башчылары бла бардырылгъан кенгешде нанотехнологияланы къайда хайырланыргъа боллугъуну юсюнден сёз баргъанды.

Министерствону пресслужбасы билдиргеннге кёре, аны ишине РАЕН-ни академиги, техника илмуланы доктору, «Наноиндустрия» концернни генеральный директору, нанотехнологияланы институтуну башчысы, «Национальная ассоциация наноиндустрии» компанияны бла халкъла аралы конверсия фондну президенти Михаил Ананян къатышханды. Ол башчылыкъ этген «Наноиндустрия» концерн - нанотехнологияланы жетишимлерин жашауда бардырыу бла юкюрешен эм аны юсю бла конкуренциягъа чыдамлы продукция чыгъарыучу бийик технологияллы производстволаны къурагъан илму-производство жыйыны.

Михаил Ананян республиканы промышленный предприятияларыны келечилерине бир къауум сфералада узакъ заманны ичинде экю жаныны да хайырлы бирге ишлеуню къураргъа боллугъуну юсюнден айтханды. Сёз ючюнчю, регионда бузулуудан сакълагъан «Стрибойл» нанодисперс составны аны предприятияларыны башчылары бла бардырылгъан кенгешде нанотехнологияланы къайда хайырланыргъа боллугъуну юсюнден сёз баргъанды.

Академик Ананян айтханнга кёре, аны хайырындан промышленный предприятияла технологиклаы эм энергетикалы оборудованияланы файдалы ишлеуюн кёбейтиргге боллукъду. Ол машина жау бла бирге ишлей тургъан механизмге жагъылса, ол аны дайым да бир бирге ышылып ашалгъан жерлерин жангыртады, кёбюсюнде уа аны жангы кезиуюнде болумуна сакъйарады. Айтханыча, бу мадарланы этер ючюн, ишлей тургъан механизмни тохтатыргъа керек тюйюлдю.

КъМР-ни промышленниклерине дагъыда бир амалны юйретгендиле: кюмюшню нанокесеклерин микробладан тазалаучу веществоунча хайырларынгъа. Аны мекямланы, тюрлю-тюрлю оборудованияланы дезинфекцияла этиуде неда микробладан тазалаучу санитар-гигиена материалла чыгъарыуда да хайырланыргъа болукъду.

Бюгюнлюкде министерство бу айтылгъан затланы КъМР-ни промышленный предприятияларында сингдириуню онгларына къарайды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Профессионал юйретиу

Колледжде жангы бёлюм ачылгъанды

Юсюбюздеги жыл орта профессионал билим берген «Элбрус регион колледж» къыралучреждениясда очно-заочно бёлюм ачылгъанды. Анда эки усталыкъдан ючю бла окъутадыла: «Гитче класслада устаз» («юйретиучю» квалификация да бериледи) эм «Социальный жалчытыуда право бла организация» («юрист» квалификация).

- Сабий садлада энчи усталыкълары болмай ишлегенни санлары аз тюйюлдю, аны жашырыр керекписи да жокъду, - дейди Элбрус районну Школгъа дери билим бериу управлениясыны таматасы Моллаланы Зарета. – Бусагъатда бизни аллыбызда тургъан модернизация хайырлы барыр ючюн а, биийк квалификациялы устазла керекдиле. Бардыргъан тинтиу ишлеге кёре, хар бирини да окъур амалы жокъду. Бирле уа, ишлей тургъанлай, усталыкъ алыргъа сюеиле. Аны себепли, колледжни директору Отарланы Мухтар бла сёлешип, анда орта энчи билим алыргъа сюйгенлеге да гитче классланы устазына окъурча очно-заочно бёлюм ачылгъанды.

Анда билим алыргъа сюйгенлени саны аз тюйюлдю. Директорну окъутуу жаны бла орунбасары Текуланы Дина айтханнга кёре, студентле бу тюрлю усталыкъ алгъанны жаратадыла. Педагогла окъугъан бёлюмде сабий садлада ишлегенле бардыла эм алыкъа анда кеслерин сынамагъанла, алай жашаулаарын аны бла байламлы этерге сюйгенледиле. Окъуу юч жыл бла он айны ичинде барлыкъдыр.

Очно-заочно окъугъанланы кураторлары Улбашланы Фатима дерсле тийишлисича къуралгъанларын, аланы бийик категориялы устазла бергенлерин да айтханды. Хар зат бла да студентле тынгылы жалчытылынгандыла. Кеси шахарындан тышына кетмей, орта профессионал билим алгъан бек хайырлыды.

Быллай тюрлю окъуугъа юристле да сансыз къалмагъандыла, бютюнда бу сферада ишлегенле «Право и организация социального обеспечения» къауумну куратору, МВД-ны отставкадагъы полковниги Байсолтанланы Сагъитни айтханына кёре, студентле право сакълагъан органлада ишлейдиле, сержант чындадыла. Быланы окъутуу эки жыл бла он айгъа созулукъду. Экзаменлени жетишимли бергенле офицер чынла аллыкъдыла. Аланы санында районда ич ишлени бёлюмюнде резервге алынгнанла да бардыла.

Бу къауумну да биийк квалификациялы педагогла окъутадыла. Айтыргъа, юриспруденция бла байламлы дерслени юрист илмуланы доктору, доцент Бёзюланы Мурат бардырады.

Битеу очно-заочно бёлюмде эллиден артыкъ адам окъуйду. Бусагъатда ишлемеген студентлеге деб а практика къураллыкъды. Ким биледи, педагогика бёлюмю бошагъанлагъа соруу ёсериги хакъды. Не да ананы усталыкъ, юйретиучю билими болса аманмыды?

Элбрус регион колледжде келир жылда да жангы тюрлю билим алыргъа сюйгенлени саны азаймаз деп ышанадыла. Алай эсе уа, къонакъ юйледе сервисге юйретиу, аны къурау къауум алыргъа да боллукъду.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Гриппден ауругъанны жаланда врач багъаргъа керекди 2 бет

Россейде муслийман телевидение ишлеп башлагъанды 2 бет

Миграцияны юсюнден законла толтурулмагъанлары ачыкъланнганды 2 бет

Келир ыйыкъгъа TV-ны, радиону программалары 3-4 бетле

Кёп сабийли юйюрлени къырал къурлай къоймайды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Дагъыда школчула, профессионал билим берген окъуу юйлени окъуучулары шахарны ичинде, районла эм шахарла аралы пассажир транспортда хакъсыз жюрюрге болулукъдула. 15 жыллары толгъунчу уа салулукъ сакълау учреждениялагъа хакъсыз путёвкала бериледиде.

Андан сора «Ана махтаулукъну» майдал бла саугъаланнган анагъа бир кере хар сабийни ючюн 10-шар минг сом тёленеди. Беш эм андан да кёп сабийлери болгъан ата-ана юй ишлетгенде неда затыл алгъанда да, социальный тутхучлукъ этиледи – бир кере 250 минг сом бериледи.

- Льготалагъа тийишли болгъанла къаллай документле хазырларгъа эм аланы къайры элтирге керекдиде?

- Бек алгъа КъМР-ни Урунуу эм социальный айнытыу министерствосуну жашагъан жеригизде бёлюмюне барасыз. Сизге анда къаллай документле керек болгъанын ангылатырыкъдула. Льготала уа юйюр кёп сабийлиге саналгъан кезиуге бериледиде.

- Акъыйлбалыкъ болмагъан бир неда эки бала ёсген юйюрге уа этилемиди къырал болушлукъ?

- Ол туугъанда берилген ачхадан сора да, школгъа дери билим берген учреждениядa окъугъаны ючюн ата-ана тёлеген ачханы 20 процентни артха къайтарылады, экинчисине – 50 проценти, ючюнчюге неда андан кёпге уа – 70 проценти.

- Ёкъюзню кесине сабий этип ёсдюргенлеге уа каллай тутхучлулукъ этиледи?

- Юч неда андан да кёп жашчыкъ бла къызчыкъ бар эселе, аллай юйюр кёп сабийлиге саналады эмда алагъа башында айтылгъан битеу льготала бериледиде. Андан сора да, бир ёкъюзню ёсдюрген юйюрге 4625 сом, экинчини неда андан да кёпню алгъаннга уа, хар бири ючюн да 3080 сом тёленеди.

Саулугъу осал неда сакъат баланы алып ёсдюрген атаанагъа, сабийге юч жыл толгъунчу, бир сабий ёсдюрген юйюрге тёленнген пособияны ёлчеми 20 процентге кёбейтиледи. Быллай юйюрлеге къаллай льготала берилгени осуйлукъ этген органланы бла баланы кесине ёсдюрюрге алгъан юйюрню араларында этилген келишимде да жазыладыла.

Люба БАТЫРОВА,
КъМР-ни Парламентини
пресс-службасы.

Жюрекден жюрекге жол

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Фатима Амшокова студентлени саулукъ сакълауда тюрлениуле бла шагъырей этгенден сора сайлагъан усталыкъларына кертичи болургъа чакъыргъанды. «Окъуп бошасакъ, иш табаллыкъбызмы деп да къайгъырмагъыз.Бусагъатда республиканы кёп районларында врачла,медсестрала да жетишмейдиле»,-деди къошчакъыргъанды. «Айхай да, ариу кийинирге, тыш къыраллы багъалы машиналада жюрюрге сюймеген болмаз, алай ол затла бош алай келмейдиле, аны ючюн къыйын салыргъа керекди. Аны себепли эринмегиз, мёхеллик этмегиз»,-деген.

Баразби Абазов а билим берияну айнытыр мурат бла республиканы оноучулары къаллай мадарла этгенлерини юсюнден да билдиргенди. Быйыл бу сферагъа беш миллиардха жууукъ сом бёлюннгенди. 137 миллиард сомлукъ программа кёп да бармай ишлеп башларыкъды. Дагъыда билим берияну системасын жангыча къураугъа федеральный бюджетден 1,5 миллиард сом, республикалыдан да 500 миллион сом бёлюнеди. «Эки жылгъа ол аз ахча тойюлдю. Аны айтханым, сизни биогонногю, келир заманыгъызны юсюнден да сагъыш этилгенди»,-деген.

Тюбешиуде сёз миллетле аралы халланы юслериндене да баргъанды. «Миллетни айыргъанны мен ангыламайма,- деген Иван Гертер,ны юсюнден оюмун билдире.- Сёз ючюн, былайда олтургъанлагъа окъуна къарайыкъ. Мен немецлиме, Светлана малькъарлыды, Фатима, Борис, Баразбий да къабартылылады. Бизни бир бирден не башхалыгъыбыз барды? Кёзлерибизми, къулакъларыбызмы, бурунубузму?.. Бир бирни анга́лап, бир бирибиз бла шёхлукъ жюрютюп жашарча бизни бир чырмауубуз жокъду».

Ахыры бла къонакъла студентлени бир къауум сорууларына жууапла берегендиле.

Студентле къонакъла бла бирге.

«Къырал сагъат» проектге кёре жети бийик окъуу, онбир орта эмда отуз эки энчи билим берген учреждениядa эллин тюбешиу бардырыргъа белгиленеди. Власть органланы къуллукъчулары студентле эм окъуучула бла бешишер кере тюбешиирикдиле. Аланы хар бирине биришер окъуу юй берилликди. Бу иш жаш адамлагъа Къабарты-Малкъарда арт беш жылда социально-экономика эм жамауат-политика тюрлениулени юслеринде айтып ангылатыр муратда бардырылады.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Тарых политика хыйлалыкъланы амалы болургъа керек тюйюлдю

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Сёлешгенлени бир къауум Кавказны кибик, башха регионланы да бир-бир алимлери тарых бла байламлы илмуну политика кюрешни саутуна айландырыгъанларыны юсюнден да айтхандыла. Аны бла бирге алимледен кёппери бир бирге къажау сюелген эмда тарых илмуну кеслерине къалай тап эсе, ары бурургъа кюрешген политика, миллетчи эм дин къауумланы жесирлери болуп къалгъандыла.

«Тёгерек столгъа» къатышханла белгилегенлерича, академияны методология болмагъанны хатасыдан тарыхны терс кёргюзтген, миллетлени бир бирге юсюкюрген, Кавказны тюрлю-тюрлю халкъларыны араларына сууукълукъ салгъан, аланы ёмюрден ахыргъа жашап келгенлеге бла тыныншан кёчгенлеге бёлген, бир-бир халкъла культураны башхалагъа ала жайгъан сунарча, бирсиле уа кеслери алларына айнымазлыкъ жахилледи дерча халгъа жетдирген материалла басмаланнганлай тургъанларын жарсып айтхандыла.

Докладлада, сёлешгенлени айтханларында Кавказны тарыхы бла байламлы ишни уллу жуаплылыкъ бла бардырыу-бек магъанадыла политика борч болгъаны эсгертилгенди. Он борчну россейли академиялы институтла кеслери боюнларына алыргъа тийишлидиле. Ала алгъын бола тургъан ишлени, ала не бек ачы кёрюнселе да, тюз тохташдырыргъа, ангылатыргъа, жазаргъа керекдиле.

Ахырында къырал власть органлагъа, официальный жамауат структуралагъа, бирлени бериу эм илму-тинтиу учреждениялагъа тийишли реконструкция эм предложениялагъа къабыл этилгенди. Алада школчулагъа бла студентлеге тарых окъуу китапланы чыгъарыугъа, кавказ тарыхны «жигитлерине» эсгертмеле салыугъа, тарых шартла бла сакъ болуугъа, аланы Кавказны халкъларына жангы Россейде ачылгъан онгланы туура этиу бла бирге кёргюзтюуге айырып эс бурулгъанды.

«Тёгерек столну» ишине РФ-ни Президентини Администрациясыны, РФ-ни Президентини Север-Кавказ федеральный округну полномочный келечисини Аппаратыны,РФ-ни Къырал Дума сыны, РФ-ни Жамауат палатасыны келечилери, Север Кавказны эмда Россей башха регионларыны билим бериу эм илму-излем учреждениялары башчылары бла къуллукъчулары, жамауат организацияланы таматалары бла активистлери къатышхандыла. Тюбешиуге Кавказ тарыхны специалистлерича РАН-ны Этнология эмда антропология институтуну, РАН-ны Востоковедение институтуну, Москваны къырал университетини, Москвада халкъла аралы халланы къырал институтуну, Экономиканы бийик школуну, кавказ республикаланы университет эм академиялы араларыны илму къуллукъчулары чакъырылгъан эдиле.

ОНОУ

Россейде муслийман телевидение ишлеп башлагъанды

Муфтийлени Россейде Советлерини башчысы Равиль Гайнутдин къыралда энчи муслийман телеканал ишлеп башлагъанын билдиргенди. Ол алай билдирюню РФ-ни Президентини Администрациясыны ич политика жаны бла управлениясыны таматасыны орунбасары Иван Демидов бла тюбешгенинде этгенди.

2009 жылда августа муслийманлагъа аллай энчи телевидение къурагъа деген башламчылыкъгъа Дмитрий Медведев, ол иги иш боллукъ эди, деген эди.

- Ол бек тюздю, аны къолгъа алайыкъ, россейли муслийманла жашагъан регионлагъа аллай канал керекди, - деген эди Президент Шимал Кавказны дин ахлулары бла тюбешгенинде, дин жаны бла ишлеген иймамла эм специалистле исламны баш жорукъларын халкъгъа ангылатхандан сора да, дин байракъны хайырланып, террорист бузукълукъла этгенлеге къажау кюрешни бардырыргъа болушурукъ эдиле, -деген.

Ол заявление этилип, бир бёлек кюн озгъандан сора, телерадио берилуени Миллет ассоциацияларны оноучусу Эдуард Галаев, аллай каналны къурау эм жашауда бардырыу, къыралны ахчасы бла угъай, муслийман биригиулени ырысых ыларны эселлеринден бардырылырга керекди, деген. Алай болмаса, аллай даулукъну буддистле, чюйютлюле да этерге боллукъдула.

Специалистлени тергеулерине кёре, аллай телеканалны къурагъа 54 миллион сом кетеркди. «Комсомольская правда» газетни корреспондентине Россейни европа кесегини муслийманларыны Дин управлениясында айтхаларына кёре, муслийман теленаланы къы рал къатышмай ишлетип башлагъандыла, ол Жерни жалгъан спутниги бла байламлы ишлейди.

Эштада, аны мындан ары ишлериги Битеуроссейли муслийман кенгешде шарт тохташдырыллыкъ болур. Ол кенгеш 1-чи мартда бардырыллыкъды. Кюнню повесткасы да анда къабул этиллик болур. Гайнутдинни айтханына кёре, «кючню эм ырысхыны бирикдириу ишни бийик даражада бардырыргъа болушурукъду».

Интернет.

КъМР-ни прокуратурасында

Миграцияны юсюнден законла толтурулмагъанлары ачыкъланнганды

КъМР-ни прокуратурасы РФ-ни жууапха тартылгъанланы терсликлеринде жолукъдуруну федеральный службасыны КъМР-де Управлениясыны (УФСИН) учрежденияларында миграция бла байламлы законла къаллай толтурулгъанларын тинтгенди. Биогонлюкде КъМР-де колониялада, тюрмеледе 25 тыш къыраллы эмда гражданстволары болмагъанла тутулуп турадыла.

Тинтиуледен ачыкъланнганыча, УФСИН-ни учрежденияларинда «РФ-де тыш къыраллыланы эмда гражданстволары болмагъанланы эсепге алыныну юсюнден» федеральный закон тийишлисича толтурулмайды. 1-чи, 3-чю, 4-чю, 5-чи колонияланы администрациялары уголовный аманлыкъ этгенлери ючюн тыш къыраллыла тутулуп тургъанларыны юсюнден миграция органлагъа билдирмегендиле. Бу ишни уа бир кюнню ичинде тамамларгъа керекди. Жууапха тартылгъанла башларына бош болгъанларыны юсюнден да миграция органлагъа эки кюнню ичинде билдириу этиледи, алай бу жорукъ да толтурулмагъанды.

Колониягъа тюшген тыш къыраллыны документлери жокъ эсе уа, учрежденияны администрациясы бир айны ичинде аны юсюнден миграция службаны жер-жерли бёлюмюне билдирирге керекди. Болсада бу жорукъ хар заманда да толтурулмайды. Тинтиу бардырылгъан кюн онбиреуленни паспорту неда аны ким болгъанына шагъатлыкъ этген документи жокъ эди. Алай УФМС-ге жаланда 6 адамны юсюнден билдириу этилгенди.

Битеу бузукълукъланы юслериндене УФСИН-ни учреждениялары таматаларына эсгертиуле этилгенди.

О.НЕБОТОВА,
КъМР-ни прокурорунуну асламлы информация органла бла байламлыкъла жаны бла болушлукъчусу.

Ушу

Майдалла эм бюсюреу къагъыт

Тёрели ушудан Россейни кубогу ючюн чемпионат эки жылгъа бир кере бардырылады. Кезиулю эришиу Дондагъы Ростовда февраль айны ал кюнлеринде бардырылгъанды. Анга къыралны отуз регионундан жюз бла элли спортчу къатышхандыла. Анда Прохладный шахарны келечилери, Къабарты-Малкъарны намысын къоруулай, тийишли жетишимле болдургъандыла.

Андрей Стороха чемпион ат бла къайтханы, Никита Авдюничев, Иван Танасеску эм Дима Ермолаев доммакъ майдалла алгъандыла. Жашланы тренер Олег Пак юйретеди. Кеслерини энчи саугъалары бла бирге ала Прохладный шахар округну администрациясыны башчысы Юлия Пархоменкону атына спортчуланы бийик даражада хазырланыуларына этген къошумчулугъу ючюн ыразылыкъ къагъыт да келтиргендиле.

Людмила ПАНФИЛЕНКО,
Прохладный шахар округну администрациясыны пресс-секретары.

Ауур атлетика

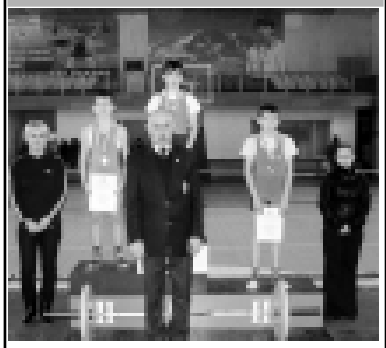

Баш саугъала - къонакъбайлада

1997 жылда туугъан жашланы бла къызланы араларында ауур атлетикадан республиканы биринчилиги бардырылгъанды. Эришиуле Тырныаузда «Геолог» спорт-саулукъ ючлеу комплексде ётгендиле.

Эришиуледе бек иги кёрюмдюлени Эльрус районну Жаш тёлюню ишлери, физкультура эм туризм жаны бла комитетини комплексли спорт школуну келечилери болдургъандыла. Битеуда ала 17 саугъа алгъандыла.

Кеси ауурлукъларында Зарина Шурдумова, Халаланы Магомет, Жеттеланы Мустафир Борислав Борткевич, Альберт Кипов, Растислав Котельников, Урван райондан Али Гогутлов, Игорь Митраков, Владимир Назаров, Ислам Дзуганов эм Бахсан райондан Алим Хамжуев хорлагъандыла.

Экинчи жерлеге Жаппуланы Азамат, Акъайланы Къанамат, Ахматланы Ахмат, Владислав Борткевич, Алим Шогенов, Аскер Бейтуганов, Атмир Ашибоков, Юрий Шогенов, Анзор Шаов чыкъгъандыла.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

СУРАТДА: (пьедесталда солдан онгнга) 34 килограммда эришип, алчыла болгъан Алим Шогенов, Али Гогутлов эм Азамат Тлизамов.

Грипп

Не да этип иммунитетигизни кючлендирирге кюрешигиз

Бусагъатда бизни республикада школла, сабий садла карантиннге жабылгъандыла. Жаланда январь айда эки жыллары толмагъан къагъонакъла араларында ОРВИ-ден ауругъанланы саны мардадан эсе 17,9 процентге кёп болгъанды, юч-алтыжылыкъланы араларында уа 32,3 процентге.

Къаллай сакъланыргъа боллукъду гриппден? Аурууну жайылыуун азайтыр амалла бармыдыла? Бу соруулагъа жууап излей, биз КъМР-ни баш къырал санитар врачы Клим Хацуков бла тюбешгенбиз.

-Законнга кёре, къаллай бир окъуучу ауруса жабылады билим берген окъуу юй карантиннге?

-Жыйырма бла беш процентге жетсе саусузланы саны, карантин кийиирге керекди. Жарсыугъа, быллтыр федерал бюджетден вакцина бизни республикагъа кеч келген эди. Пандемиялы гриппден прививка 232 135 адамгъа этилгенди, ол санда 58447 сабийге (25,2%)

2010-2011 эпидемиологический сезоннга федерал бюджетден 150 000 гриппге къажау вакцинаны дозасы келгенди. 150 000 адамгъа прививка этилгенди, ол санда 94 000 сабийлеге (62,7%).

-Гриппни вируслары саусуздан башхалагъа къалай жайылады?

-Саусуз жётел этгенде неда чючгюрген кезиуюнде къатында адамлагъа вируса тамычы халда жугъадыла. Саусузну шытысы жетген затха сау адам къолу бла тийсе, сора аны жуумагъанлай, бурунуна неда ауузуна тийдирсе, вируса жукъмай къаллыкъ тюйюлдюле. Аны себепли жётел этгенде бла чючкюргенде, саусуз бурунун бла ауузун къол жаулукъ бла жабаргъа керекди. Ызы бла ол къол жаулукъланы да, къолланы да сапын бла жууаргъа.

Юйюрде биреу ауруду эсе, барысы да маска жюрютселе игиди. Ауруп тургъанлай, ише неда окъургъа барыргъа жарамайды. Грипп къыйын ауруду, кереклисича багъылмаса, ёпкелеге, жюрекге эм башха органлагъа хата этеди. Жыл сайын Россейде да, тыш къыраллада да андан ёлюп кетгенле аз тюйюлдюле.

Аны себепли саусузгъа бек алгъа врач къараргъа керекди. Битеуда гриппден ауругъанлагъа багъыуну бир схемасы жокъду, хар кимге да врач энчи курс жазады. Ол курсну толусунлай бардырыргъа керекди.

-Халкъ медицинаны амаллары бла хайырланыргъа боламыды?

-Жаланда кюшакъ халда. Лимон, наныкъ, юркген бла чай, бал, ит бурундан суу болушурукъдула. Не къадар кёп жукъа затла ичсе саусуз (суу, нарзан, чай, шорпа), ол къадар игиди.

Дагъыда бир затха зс бурургъа сюеме: онг бар эсе, саусуз энчи отоуда турса игиди. Аны отоуну эшиги этилип турургъа керекди. Жууукъла-тенгле саусузну жокъламасынла. Жаланда, врач келип, саусузну болумуна багъа бичип, керекли дарманланы хазаргъа эркинди. Кеси аллыгъызгъа багъылыу къыйын формалы ауруу неда ёлюм бла окъуна бошалыргъа боллукъду.

-Ауурлукълары болгъан тиширылагъа грипп къоркъуулумуду?

-Болмагъанча къоркъуулуду. Сабий табагъа хазырланнган тиширыуну иммунитети къарыусузгъа айланады, ол кесин сакъларгъа боркъуду. Къолланы терк-терк жууугъандан сора да, аланы сюртюр ючюн, къагъыт жан жаулукъланы хайырланыргъа болады. Неда юйюрде хар адамны къумандан этилген энчи жан жаулугъу болургъа керекди.

Онг бар эсе, саусуз энчи ванналы, туалетни хайырланса игиди. Ала кюн сайын дезинфекция этиучю затла бла тазаланыргъа тийишлидиле.

-Гриппден аурумазча профилактика этген дарманланы врач айтмай ичерге жараймыды?

-Угъай, жарамайды. Врач пациентини жыл санын, иммунитетини болумун, хронический ауруларын эсге алып, профилактика дарманны алай сайлайды.

Врач бла келишмей не зат этерге эркинди адам?

-Иммунитетин кючлендирир ючюн, ашын тап къурургъа. Кюн сайын керекличе чакъылы бир эт, кёгётле, кёгет суула, бал, сарымсах, шорпала ашап турса, адам гриппге хорлатырыкъ тюйюлдю. Къарыусуз организм бу ауруугъа къажау туралмайды. Хронический ауруулары болгъанла да бек сакъ болургъа керекдиле: гриппден сора ала къозгъалыргъа боладыла.

Ишни бек башы уа – ауругъанлай, юйден чыкъмай, багъыуну башларгъа керекди. Биринчи атлам: температурагъыз бар эсе, врачны юйге чакъырасыз; экинчи атлам: врачны айтханына кёре багъыуну бардырасыз. Ишге жюрюп, къалгъанлагъа ауруугъуну жугъун айланыргъа жарамайды, коллегаларыгъызны юйлеринде къартлары, сабийлери бардыла – алагъа грипп жукъса, бек къыйналадыла.

Гриппден къалай сакъланыргъа боллукъду деген соруугъа бир жууап жокъду. Бир-бир юй бийчеле сууукъла жетгенлей, шорпаны сарымсахсыз этмейдиле. Ол кертиси бла да иммунитетни кючлендиреди. Бирле кюн сайын балны, лимонну, къургъак кёгётлени къатыщдырып ашайдыла. Ол да бек болушады. Ючюнчюле кёгет суулаы аслам ичедиле – андан да чыгъады хайыр.

Алай гриппден толусунлай къоруланыргъа амал жокъду. Шарт жаланда бир затны айтыргъа боллукъду: иммунитети кючлю болгъан бу ауруну къыйналмай хорлырыкъды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Тюйюш

Тюбей тургъан хулиганлыкъ

12-чи февральда Прохладна районну Екатериноградская станицасында бу жерли жаш адамла Бахсан районну Кишпек элден тёнглери бла тойюшгендиле. Артда ачыкъланнганына кёре, жаш адамланы араларында аллай къаугъа алгъаракълада да 5-чи февральда болгъан эди. Кючню сынау станицагъы дискотекада андан ары бардырылгъанды.

Прохладна районну ОВД-сында ишлегенлени терк окъуна тийишли мадарла этгенлерини хайырындан хулиганлыкъ къаугъа терк окъуна тохтатылгъанды. Тюйюшге къатышханла тутулгъанды эмда милицияны район бёлюмюне жетдирилгендиле.

Бу ишни юсюнден олсагъат КъМР-де МВД-ны башчыларына, Прохладна эм Бахсан районланы администрацияларына,эллени таматаларына да билдирилгенди. Анга кёре тийишли оноу этиуню КъМР-де МВД-ны башчылары бла Прохладна районну администрациясы энчи контролда тутадыла.

Быйыл 13-чю февральда Прохладный шахарда эки районну, Кишпек элни администрацияларыны, «Бахсан» МОВД-ны бла Прохладна районда ОВД-ны башчыларыны бла жамауатны къатышыулары бла тюбешиу болгъанды. Анда сёлешгенле жаш адамланы хулиганлыкъ ишлерин къаты сёкгендиле, Екатериноградская станицаны бла Кишпекни жаш адамларыны араларында мындан ары быллай къаугъала болмазча мадарла этергe, профилактика ишни кючлендиреге оноулашандыла.

КъМР-де МВД-ны
пресс-службасы.